

Obsah

Předmluva	15
I. Úvod do liturgie	17
1.1 Pojem λειτουργία a jeho užití v antickém Řecku	18
1.1.1 Význam slova liturgie	18
1.1.2 λειτουργία v antickém Řecku	19
1.2 Termín λειτουργία v Písmu sv. a v dílech křesťanských autorů ...	21
1.2.1 Starý Zákon	21
1.2.2 Nový Zákon	24
1.2.3 Terminologie v době po-apoštolské a v průběhu dalších století ..	27
1.3 Co je liturgie?	29
1.4 Definice liturgie	32
1.4.1 Liturgie a církev	34
1.4.2 Liturgie je epifanií tajemství	35
1.4.3 Jak vnímat liturgii, jak ji slavit?	36
1.5 Liturgie a II. vatikánský koncil	38
1.5.1 Smysl liturgie	38
1.5.2 Duch liturgie	39
1.5.3 Liturgie a koncil	40
1.5.4 Základní projevy církve	41
1.6 Věda o liturgii – zařazení a vývoj	42
1.6.1 Liturgika a její vědecké zařazení	42
1.6.2 Vývoj liturgiky	43
1.6.3 Kritická funkce vědy o liturgii	44
1.7 Liturgika a systematická teologie	45
1.8 Liturgie a právo	47
1.9 Liturgická teologie	48
1.10 Liturgika a ostatní vědy	49
II. Teologie liturgie	51
2.1 Liturgie a <i>historia salutis</i>	51
2.2 Mysterium – μυστήριον	53

2.2.1	Mysterium paschale	57
2.3	Kristus – kněz	57
2.4	Anamnésis – ἀνάμνησις	59
2.5	Přítomnost Krista v liturgii	61
2.6	Dialogický charakter liturgie	62
2.7	Doxologie – δοξολογία	64
2.8	Epiklese – ἐπίκλησις	64
2.9	Subjekt liturgického slavení	66
2.10	Liturgie – <i>Opus Trinitatis</i>	67
2.11	Liturgie a symbolika	68
2.11.1	Teologie symbolu	69
2.11.2	Antropologický význam symbolu	70
III.	Dějiny liturgie	73
3.1	Světová náboženství a liturgie	75
3.1.1	Židovství a ritualita	75
3.1.1	Ritualita v islámu	77
3.1.3	Obřady a buddhismus	78
3.1.4	Bohatá ritualita hinduismu	78
3.2	Liturgie prvotní církve	79
3.2.1	Hlásání slova jako liturgická forma	79
3.2.2	Liturgie svátostí	80
3.2.3	Liturgická modlitba	81
3.2.4	Fractio panis	81
3.2.5	První liturgické prameny	82
3.2.6	Počátky liturgického roku	82
3.3	Období patristické	83
3.3.1	Mystagogické katecheze	84
3.3.2	Nové liturgické formy	85
3.3.3	Bohoslužebný jazyk	85
3.3.4	Liturgická místa slavení	86
3.4	Církev a římský stát ve 4. století	86
3.5	Římská liturgie 5. až 7. století	89
3.6	První liturgické knihy	90
3.7	Karolínská reforma a středověká liturgie	92
3.7.1	Alegorismus	93

3.7.2	Reforma liturgických knih	94
3.8	Liturgický život ve středověku	95
3.9	Tridentský koncil a protireformace	97
3.9.1	Tridentský koncil (1545–1563)	97
3.9.2	Tridentská liturgická reforma	100
3.10	Liturgie v období baroka	102
3.11	Liturgické hnutí	104
3.11.1	Francie	104
3.11.2	Německo	105
3.11.2.1	Tübingenská škola	105
3.11.2.2	Beuronská benediktinská kongregace	106
3.11.2.3	Beuron a liturgické hnutí v Belgii	107
3.11.2.4	Maria-Laach	108
3.11.3	Liturgické hnutí v dalších zemích	108
3.12	Snahy papežů o obnovu liturgie	110
3.13	Vatikánský koncil a <i>Sacrosanctum Concilium</i>	112

IV. Liturgické rodiny 115

4.2	Vývoj liturgických rodin	115
4.2	Liturgická centra starověku	116
4.3	Západní liturgie	117
4.3.1	Římská liturgie	118
4.3.2	Liturgie severní Afriky	118
4.3.3	Galská liturgie	119
4.3.4	Ambrosiánská liturgie	120
4.3.5	Hispanšská liturgie	122
4.3.6	Keltská liturgie	123
4.4	Východní liturgie	125
4.4.3	Liturgie východosyrská	128
4.4.4	Liturgie západosyrská	130
4.4.5	Liturgie maronitská	131
4.4.6	Liturgie arménská	131
4.4.7	Liturgie byzantská	132
4.4.8	Liturgie koptská	137
4.4.9	Liturgie etiopská	139
4.4.10	Byzantská tradice na Moravě	141

V. Ritus a slavení	143
5.1 Rituální program slavení	143
5.2 Liturgické knihy	147
5.2.1 Liturgické knihy ke mši	149
5.2.2 Rituál	149
5.2.3 Pontifikál	150
5.2.4 Denní modlitba církve	150
5.2.5 Caeremoniale episcoporum	151
5.2.6 Martyrologium	151
5.3 Interpretace liturgických knih	152
5.4 Rubriky a variabilita slavení	153
5.5 Umění celebrace	154
5.6 Společenství a účast na liturgii	156
5.7 Liturgická antropologie a dynamika slavení	157
5.8 Liturgie a kreativita	158
VI. Základní liturgické prvky	163
6.1 Znamení a znak v liturgii	163
6.1.1 Rozdělení znamení	164
6.1.2 Tělo jako reálný symbol	165
6.1.3 Úloha smyslů při liturgii	166
6.2 Znamení a komunikace	167
6.3 Základní postoje a gesta při liturgii	169
6.3.1 Chůze	169
6.3.2 Stání	169
6.3.3 Sezení	170
6.3.4 Klečení	171
6.3.5 Úklona	172
6.3.6 Prostrace	172
6.3.7 Sepnuté ruce	172
6.3.8 Vzkládání rukou	173
6.3.9 Bití v prsa	173
6.3.10 Znamení kříže	174
6.3.11 Zdvižené ruce – gesto oranta	174
6.3.12 Mytí rukou – lavabo	175
6.3.13 Pozvednutí očí	175

6.3.14	Polibek – pozdravení pokoje	176
6.4	Přírodní prvky a znamení	176
6.4.1	Chléb	176
6.4.2	Víno	177
6.4.3	Voda	178
6.4.4	Oleje – <i>olea sancta</i>	179
6.4.5	Oheň a světlo	180
6.4.6	Kadidlo	181
6.4.7	Sůl	182
6.4.8	Popel	183
6.5	Tvoření nových liturgických znamení	183
6.6	Slovo v liturgii	184
6.6.1	Slovo čtené	185
6.6.1.1	Boží slovo v liturgii – teologické principy	185
6.6.1.2	Četba Písma v liturgii	187
6.6.1.3	Mešní perikopální systém	190
6.6.1.4	Nebiblická čtení	202
6.6.2	Slovo hlásané	203
6.6.2.1	Písmo a kérygma	204
6.6.2.2	Kázání – homilie	204
6.6.2.3	Admonice	206
6.6.2.4	Doprovodná slova a svátostné formule	207
6.6.2.5	Formule pozdravu	208
6.6.3	Slovo modlené	208
6.6.3.1	Presidenciální modlitby	208
6.6.3.2	Přímluvné modlitby	211
6.6.3.3	Aklamace	212
6.6.3.4	Doxologie	215
6.6.3.5	Vyznání víry a vyznání hříchů	215
6.6.3.6	Otče náš	216
6.6.3.7	Zdravas Maria	216
6.6.4	Slovo zpívané	217
6.6.4.1	Žalmy	218
6.6.4.2	Kantika	221
6.6.4.3	Responsoria	222
6.6.4.4	Antifony	223

6.6.4.5	Hymny	225
6.6.4.6	Sekvence	226
6.6.4.7	Tropy.....	227
6.6.4.8	Litanie	227
6.6.5	Posvátné mlčení.....	228
6.7	Hudba v liturgii	229
6.7.1	Bohoslužba a zpěv	230
6.7.2	Biblická tradice zpěvu	231
6.7.3	Zpěv ve starověku	232
6.7.4	Gregoriánský chorál	232
6.7.5	Polyfonie a liturgie	234
6.7.6	Lidová duchovní píseň	235
6.7.7	Pokoncilní předpisy pro liturgickou hudbu	237
6.8	Makrostruktura liturgické slavnosti	239

VII. Bohoslužebné shromáždění 241

7.1	Subjekt a objekt liturgického slavení	241
7.1.1	Bohoslužebné shromáždění v Písmu	242
7.2	Teologické aspekty shromáždění	244
7.3	Liturgie a společenství	247
7.4	Činná účast	249
7.4.1	Teologie liturgické účasti	251
7.5	Různost liturgického shromáždění	253
7.6	Služby při liturgii	254
7.6.1	Ordinovaní ministři – biskup, kněz, jáhen	254
7.6.2	Služba lidu	256
7.6.2.1	Schóla a kantor	256
7.6.2.2	Žalmista a varhaník.....	257
7.6.2.3	Lektor	258
7.6.2.4	Akolyta	258
7.6.2.5	Komentátor	259
7.6.2.6	Služba ministrantů.....	259
7.6.2.7	Ostatní služebníci.....	259
7.6.3	Liturgická komise ve farnosti	260
7.6.4	Služba žen v liturgii	261

VIII. Liturgie a čas	263
8.1 Čas v liturgii	263
8.1.1 Pojetí času	263
8.1.1.1 Cyklické chápání času	264
8.1.1.2 Lineární čas	264
8.1.2 Organizace času v liturgii	265
8.2 Vývoj liturgického roku	267
8.2.1 Etymologie	267
8.2.2 Formování liturgického roku	268
8.3 Struktura liturgického roku	270
8.4 Teologie liturgického roku	272
8.5 Kalendář	274
8.5.1 Dějiny kalendáře a jeho reforma	274
8.5.1.1 Římský kalendář	275
8.5.1.2 Křesťanský letopočet a počítání dnů	277
8.6 Židovský kalendář a svátky	278
8.6.1 Občanský rok	279
8.6.2 Židovská sobota – šabat – שַׁבָּת	281
8.6.2.1 Vývoj šabatu	282
8.6.2.2 Liturgie šabatu	283
8.6.3 Poutní svátky	287
8.6.3.1 Pesach – פֶּסַח	288
8.6.3.2 Šavu'ot – שָׁבוּעוֹת	292
8.6.3.3 Sukot – סוכות	294
8.6.4 Velké svátky	298
8.6.4.1 Roš ha-šana – ראש השנה	298
8.6.4.2 Jom Kipur – יום כפור	299
8.6.5 Polosvátky	301
8.6.5.1 Chanuka – חֲנֻכָּה	301
8.6.5.2 Purim – פּוּרִים	302
8.6.5.3 Roš chodeš – ראש חודש	304
8.6.6 Den smutku a postní dny	304
8.6.7 Národní svátky	305
8.7 Křesťanská neděle	306
8.7.1 Sedmidenní týden	306
8.7.2 Křesťanský týden	306

8.7.3	Neděle	307
8.7.3.1	Vývoj neděle	311
8.7.3.2	Nedělní klid	313
8.7.3.3	Teologie neděle.....	314
8.7.4	Slavení neděle	317
8.7.4	Nedělní vigilie	320
8.7.5	Liturgie v neděli večer	321
8.7.6	Slavení eucharistie ve všední dny	322
8.8	Velikonoční okruh a <i>Triduum Sacrum</i>	324
8.8.1	Velikonoční třídení	328
8.8.1.1	Zelený čtvrtek.....	329
8.8.1.2	Velký pátek.....	331
8.8.1.3	Bílá sobota	336
8.8.1.4	Velikonoční vigilie.....	336
8.8.1.5	Neděle Zmrtvýchvstání Páně	340
8.8.2	Doba postní	341
8.8.2.1	Popeleční středa	345
8.8.2.2	Neděle doby postní	347
8.8.2.3	Květná neděle a Svatý týden	350
8.8.3	Doba velikonoční	352
8.9	Vánoční okruh	355
8.9.1	Doba vánoční	355
8.9.2	Doba adventní	358
8.10	Liturgické mezidobí	361
8.11	Prosebné a kvatembrové dny	363
8.12	Svátky svatých	365
8.12.1	Svátky mučedníků a vyznavačů	366
8.12.2	Svátky mariánské, apoštolů a národních světců	368
8.13	Liturgie hodin a posvěcení času	372
8.13.1	Oficium – <i>Liturgia Horarum</i>	372
8.13.2	Židovská modlitba	373
8.13.3	Ježíšova modlitba	374
8.13.4	Čas modlitby	375
8.13.5	Katedrální a monastické oficium	378
8.13.6	Reforma Římského breviáře	381
8.13.7	Denní modlitba církve	384

8.13.8 Liturgie hodin a spiritualita	387
--	-----

IX. Liturgie a umění 391

9.1 Liturgická architektura	391
9.1.1 Význam architektury pro liturgii	393
9.1.2 Teologie liturgického prostoru	394
9.1.3 Dějiny liturgické architektury	397
9.1.3.1 Prvotní církev	397
9.1.3.2 Starověk	397
9.1.3.3 Středověk	398
9.1.3.4 Trident a baroko	398
9.1.3.5 Liturgická architektura po II. vatikánském koncilu....	399
9.1.4 Biblicko-liturgický základ sakrální architektury	399
9.1.5 Stavba jako znamení	400
9.1.6 Uspořádání liturgického prostoru	403
9.1.6.1 Oltář	404
9.1.6.2 Svatostánek	405
9.1.6.3 Sedes a katedra	405
9.1.6.4 Ambon	406
9.1.6.5 Křtitelnice	407
9.1.6.6 Místo pro věřící	407
9.1.6.7 Prostor modlitby	408
9.2 Liturgie a umění	409
9.2.1 Umělecké prvky v liturgickém prostoru	409
9.2.1.1 Ikonografie	410
9.2.1.2 Zvony	412
9.2.2 Liturgické nádoby	413
9.2.2.1 Kalich	413
9.2.2.2 Paténa	414
9.2.2.3 Palla	415
9.2.2.4 Monstrance	415
9.2.3 Liturgické oblečení	416
9.2.4 Pokoncilní liturgický oděv	421
9.2.5 Liturgické barvy	422

X. Liturgická pastore	425
10.1 Pastorační funkce liturgie	425
10.1.1 Pastorační rozměr slavení	425
10.1.2 Liturgie – pastore – adaptace	426
10.1.3 Liturgická pastore	428
10.1.3.1 Liturgická formace	428
10.1.3.2 Liturgická katecheze	429
10.1.3.3 Liturgická animace	430
10.1.4 Mystagogie	431
10.1.5 Příprava na svátosti	432
10.2 Ekumenická bohoslužba	432
XI. Liturgie a lidová zbožnost	435
11.1 Co to je lidová zbožnost?	435
11.2 Formy lidové zbožnosti	437
11.3 Liturgie a devocionalismus	439
11.3.1 Pobožnosti	439
11.3.2 Eucharistický kult	439
11.3.3 Mariánská úcta	440
11.3.4 Procesí	440
11.3.5 Poutě a poutní svatyně	440
11.4 Lidová zbožnost a pastore	441
11.4.1 Evangelizace lidové zbožnosti	441
11.4.2 Živá liturgie	441
11.4.1 Liturgie a projevy lidové zbožnosti	442
11.4.4 Nové formy spirituality	442
Závěr	444
Bibliografie	445